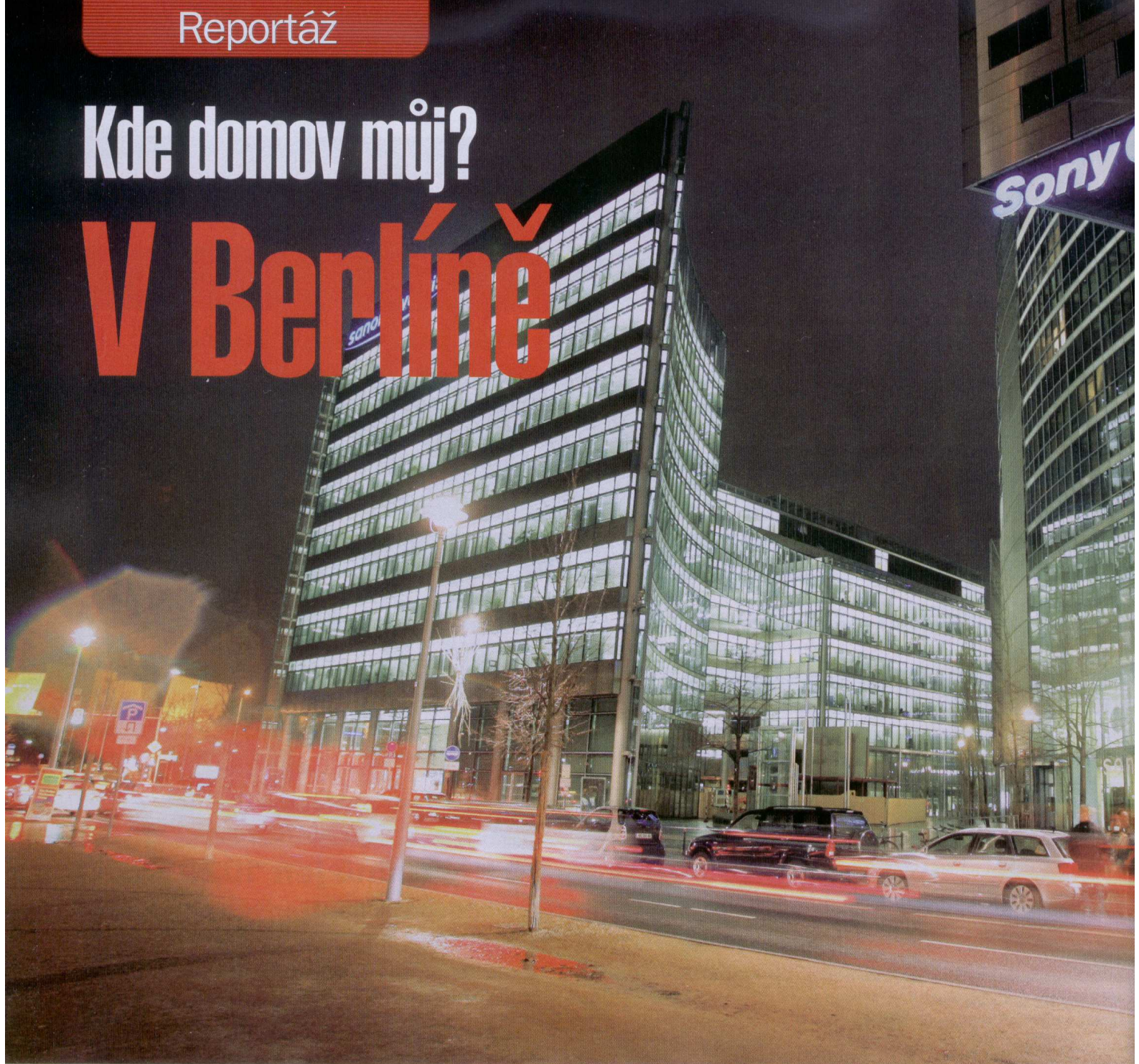

Kde domov můj? V Berlíně

Kdo nebyl dlouho v Berlíně, toho to možná překvapí: „Bydlej tu samí tuříni čili Turci, Rusové, pankáči, hipíci, homouši, prostě lůza. Teda hipíci už zestárli a maj počítačový firmy. A všichni se tu maj dobře,“ líčí poměry v německé metropoli výtvarník (a pankáč) Luděk Pešek Pachel.

Třiapůlmilionové město má vyšší veřejný dluh než celá Česká republika. Sužuje ho šestnáctiprocentní nezaměstnanost. Jedenačtyřicet procent Berlíňanů pobírá sociální dávky. Přesto, či právě proto, se z něj po pádu zdi stala jedna z nejpritažlivějších metropolí Evropy. Kouzlu města, které je „chudé, ale sexy“, kam člověk „přijede na kafe a zůstane celý život“, podléhají i Češi.

Podle údajů z českého velvyslanectví jich tu žijí asi tři tisíce, ve skutečnosti to bude nejmíň dvakrát tolik. Co je na Berlíně přitahuje? Je blízko. Bydlení tu není o nic dražší než v Praze. V obchodech je větší výběr a často i nižší ceny než v Česku. Jsou tu útulné kavárny i skvělé restaurace. Kulturní scéna konkuruje Paříži i Londýnu. Jen kdyby nebylo tak prokletě těžké, pro našince skoro nemožné, najít tu práci.

Lucia Jamrichová se v silném větru přidržuje zábradlí na střeše Kunstfabrik, opuštěné, umělci obsazené továrny v těsném sousedství berlínského zdi. Ukazuje, jak je to město ošklivé a zároveň úžasné. Je jí třicet a nejméně desetkrát už se v životě stěhovala: Banská Bystrica, Brno, Liberec, Praha, Berlín... V Praze žila Slovenka s českým pasem deset let, ale loni na podzim ji to přestalo bavit. „Tady si to lidi víc užívají. Jsou aktivnější, veselejší, komunikují, na ulici se na člověka usmějí a nehodnotí ho,“ vysvětluje, proč se s kamarádkou rozhodly, že se přestěhují právě sem. „Jsem tu sice jen od listopadu, ale už jsem Berlíňanka.“

Sehnat bydlení tady není nic těžkého, v Berlíně dodnes zejí prázdnotou desítky tisíc bytů po východních Němcích. „Bydlím v Kreuzbergu, to je takový malý Istanbul. Všude jsou turecké obchody, na ulici

Foto: Karel Šanda

křičí turečtí prodavači zeleniny, ženské nosí šátky a mají spoustu dětí," říká Lucia. Měsíčně platí 250 eur, prostorný byt na Urbanstrasse sdílí s německými studenty Maxem a Lenou. „Mladí Němci jsou hrozně fajn. Každou chvíli si uděláme společnou večeři, o víkendu jdeme na večeřek nebo do parku. Žije se tady tak komunitně.“ Každý má svůj pokoj, kuchyně a koupelna jsou společné. Říká se tomu WG, wégéčko neboli *Wohnungsgemeinschaft* a v Berlíně je to oblíbený systém. Často tak žijí i lidé po čtyřicítce.

V Praze Lucia studovala ekonomii, poslední dva roky se starala o publicitu filmové společnosti Artcam. Najít podobný džob v Berlíně je ale problém. „Zkontaktovala jsem všechny možné lidi, zkoušela jsem to asi na deseti místech, ale bohužel, práce není.“ Úkol je o to těžší, že Němci loni prodloužili omezení volného pohybu pracovních sil.

Lucia se nevzdává, zatím žije z úspor, občas si přivydělá na nějaké brigádě. Vyrábí také háčkové tašky, síťovky a plavky, čas od času se jí něco z toho podaří prodat na bleším trhu. „Jenže peníze docházejí. Pořád posunuji nejzazší termín, dokdy musím sehnat práci, abych se nemusela vrátit do Prahy. Jsem tu totiž moc spokojená, nechci zpátky," říká sympatická blondýna s odhodláním v hlase.

Generace stážístů

Od prosince Lucie pracuje pro festival mladých designérů Designmai Youngsters. Kancelář mají právě v Kunstfabrik, uměleckém centru, které vzniklo ze staré opravy autobusů východoberlínského dopravního podniku. „Jsou to fajn lidé, ale nemají peníze

na to, aby někoho platili. Tak jsme se domluvili, že tam budu chodit, jak budu mít čas, a budu jim pomáhat.“ Zní to zvláštně, ale v Německu je to normální. Noviny přezdívaly studentům a nezaměstnaným absolventům nepříliš praktických oborů mezi 20 a 35 lety Generation Praktikum neboli generace stážístů. I firmám, které peníze mají, se často vyplatí místo jednoho řádného zaměstnance přijmout dva nebo tři studenty, kteří pracují skoro zadarmo. „Je běžné, že má člověk takových praktik třeba pět, než najde pořádnou práci," říká Lucia. Jedinou materiální výhodou, která pro ni z brigády plyne, je sleva na tramvajenku – místo 67 jí takto stojí jen 48 eur.

Jednu mozzarellou

Martin Lambl je v Berlíně asi deset let a už ani neví, proč sem vlastně přišel. Zažil tu skoro všechno: lásky, zrady, jednou ve svém bytě málem uhořel. S nějakými stážemi, ležstvy a razítky si hlavu neláme. „Legálně? Nevím. Někdo mi říkal, že to nejde, tak jsem to dál nezkoumal.“

„Sedmdesát baget, osmnáct vajec, sedum mozzarella, tři šunky, tři sejry, dva salámy, jeden hermelín, rajčata, ty jsou teď v zimě kurevsky drahý, salát, okurky, ubrusky, margarín, mazací sýr a dál už nevím," loví z paměti svůj obvyklý nákupní seznam. Skoro každý víkend zajde odpoledne do Lidlu a celý večer pak s udivující zručností rozpéká a maže bagety ve svém nepříliš uklizeném bytě. Teplá voda tu teče, jen když se pod kotlem v koupelně zatopí uhlím nebo dřevem.

Martin při práci pije levné víno a kouří jednu cigaretu za druhou. Kolem půlnoci vyrazí do nočních podniků a své překva-

Lucia zatím marně shání práci oficiálními cestami, Martin se s tím „nemaže“ a už desátým rokem si načerno vydělává prodejem obložených baget po hospodách.

Foto: 1, 2, 4-9 Karel Šanda, 3 PROFIMEDIA.CZ

V roce 2001 zabodoval berlínský starosta Klaus Wowereit billboardy se sloganem „Jsem teplý, a je to tak v pořádku.“ Loni se sociální demokrat na radnici spráhl s komunisty.

Z legendárního squattu a centra nezávislé kultury Tacheles se stala instituce. Je tu kino, kavárna i obchůdek se suvenýry. Čerstvá cuketová polévka přijde na čtyři eura, velké pivo na tři – bez obsluhy.

pivě chutné výrobky prodává hostům, kterým po pivu vyhládklo. Jednu malou bagetu za dvě eura padesát. „Náklady jsou minimální.“ Svým starým peugeotem objede za noc tak čtyřicet hospod a klubů. Podle toho, jak jdou kšefty, prodává do šesti, výjimečně až do osmi do rána. „Jezdím zásadně vožralej, tady to nikdo nekontroluje. Určitě už jsem za ty roky prodal bagetu i nějakému hygieníkovi, ale nic z toho nebylo.“ Mluví tak pomalu, jako by každé slovo mělo být jeho posledním.

Než se rozhodl odstěhovat do Berlína, absolvoval gymnázium na pražském sídlišti Prosek. „Měl jsem tu pár známých a jednoho dne jsem přijel s tím, že tady budu. Asi půl roku jsem zkoušel, co se dalo: stavba, mytí oken... Pak jsem se dostal k bagetám.“ Nedávno si k tomu přibral ještě brigádu v palačinkárně. Občas obchoduje s cigaretovými papírky a dalšími komoditami, které se snadno převážejí, snadno prodávají a dá se na nich při pendlování mezi Prahou a Berlínem vydělat. „Dělám to pro prachy, kvůli tomu tady zůstávám. Šetřím na důchod, pojištění si neplatím ani tady, ani

v Praze,“ říká s drsnáckým úšklebkem Martin, ve skutečnosti zřejmě křehká duše.

Poslední pankáč v ulici

Od parku, kterému místní přezdívali Alko-park, stačí projít kolem homosexuálního klubu, prodejny sadomasochistických kostýmů a truhlářské dílny Doctor Wood. Pak zahnete do jednoho z pestrě pomalovaných vchodů, projdete průjezdem plným bicyklů a ocitnete se na pozoruhodné zahrádce sevřené blokem činžovních domů. Z trávníku trčí cedule „Tady je Krakonošovo“, ruka velké panenky se jakoby sápe z hromadného hrobu, jsou tu i další umělecké artefakty. Jejich autor, pětatřicetiletý Luděk Pešek Páchl, nabízí návštěvě vychlazenou plzeň. „Kupuji ji v Kauflandu za 64 centů. Krásná cena.“

Na sobě má džíný a bundu, které si vzal z freeboxu, tedy z krabice na odložené šatstvo. Visí přímo na zdi domu, ve kterém Luděk bydlí. „Berlín, to je napůl komunistický stát, tady se mají všichni dobře,“ směje se. Pod tričkem mu prosvítá parádní tetování: na prsou Spejbl s Hurvínkem drží jelíto a Žeryk po ní skáče. Na jedné ruce má

Rumcajse, na druhé Cipíška a přes celá záda dokonalou reprodukci Ladovy *Hospodské rvačky*.

Luděk pochází z Meziboří u Litvínova. Jeho otec, mašinfíra, tam třicet let vozí hnědé uhlí z dolu do úpravny. „Já jsem vyučený elektrikář, rozvodná zařízení. Ale nechtěl jsem každé ráno do fabriky tramvají plnou chlapů, co smrdí solvinou a chlastem. Nechtěl jsem pracovat, nechtěl jsem píchačky. Vzal jsem draka hned, jak padla zeď.“

Na podzim 1989 bylo Luděkově osmnáct. „Na vojnu mě nechtěli. Byl jsem pankáč a taky špatně slyším na jedno ucho.“ Pil a jezdil po koncertech, buď stopem, nebo vlakem načerno. Projel Francii, Španělsko, Portugalsko, Itálii. „Asi tři roky jsem vegetoval v Neapoli.“ Jednou, cestou na koncert, ho v Římě zatkla policie. Neměl doklady a vyhostili ho na pět let. V hospodě v Litvínově pak potkal kamaráda. „Povídá: Pojeď do Berlína, znám tam tvýho kámoše z Neapole, má takovou ilegální hospodu. Já budu hrát na akordeon a ty budeš vybírat peníze. Řek jsem si, že stejně nemám jinou šanci, tak jsem jel a od té doby jsem tady.“

Modelky a agenti v červených křeslech

Monstrum ze skla a betonu je zase v módě. Koupit českou ambasádu v Berlíně však zatím nikdo nechce.

Obluda. Vesmírná loď, která omylem přistála na Wilhelmstrasse. Metafora z německých novin zcela nevystihují brutální architekturu českého velvyslanectví v Berlíně. V devadesátých letech tu vzniklo silné hnutí za rychlou demolici díla Vladimíra a Věry Machoninových, autorů pražského obchodního domu Kotva či karlovarského hotelu Thermal. „Byli jsme opravdu nenáviděná budova. Konaly se i demonstrace, ať se to zbourá a obnoví se historické náměstí Císaře Viléma, na jehož půdorysu budova stojí,“ vzpomíná zástupce velvyslance Jan Sechter. Před sedmi či osmi lety se situace náhle změnila. Design sedmdesátých

Náklady na údržbu a vytápění českého monstra jsou astronomické.

let, holý beton a červenou kůží potažená křesla se vrátila do módy. O dům se najednou začali zajímat studenti umění, fotografové i filmaři. Z nenáviděné

stavby o půdorysu 50 x 50 metrů se stala „kulturní památka“ socialistické architektury.

„Špionáž proti silnému západoberlínskému exilu se vedla odtud a z kulturního střediska. Bylo to tady plné agentů,“ vysvětluje Sechter. Ze stavby dodnes dýchá paranoidní atmosféra studené války: jeden z výtahů vede z garáže přímo do kuchyně, a umožňuje tedy nepozorovaný příchod i odchod. Jednací salonek má oválný půdorys, aby se ztižilo jeho odposlouchávání. Stoly jsou napevno přibetonované – také to je zřejmě prevence proti zabudování stěn.

Při dělení státu neměli o berlínskou budovu zájem Češi ani Slováci, nakonec zbyla na nás. Šestipatrový dům se čtrnácti tisíci čtverečními metry užitné plochy byl původně určen pro ▶

Před deseti lety byl nejeden činžovní dům ve čtvrti Prenzlauer Berg nelegálně obsazený volnomyšlenkáři, umělci a bohémy z různých koutů Evropy. Dnes tu hodně řádí zříční novotou, na ulicích parkují drahá auta, stěhují se sem majetní lidé z Hamburku či Mnichova. Čtvrť má nejvyšší podíl nově narozených dětí v celé Evropě. „Hodně se to tu změnilo, někdy mám pocit, že jsem poslední pankáč v ulici,“ říká Luděk. Vzpomíná, že když přišel, byl dům v žalostném stavu. „Dole to bylo rozstřílené ještě od Rusáků, ti municí nikdy nešetřili.“ Ve sklepe byl nelegální punkový klub LSD. Když ho policie zavřela, hosté do něj lezli z bytu nad ním dírou po záchodě.

Ač by to do nich málokdo řekl, svobodomyšlní obyvatelé se po čase dohodli s majitelem a dům svépomocí zrekonstruovali. Na stavbě Luděk pracoval tři nebo čtyři roky. Za to má teď sedmadvacetimetřovou garsonku za pouhých 130 eur měsíčně, v podkrovní malý ateliér a ve sklepe dílnu.

Malováním se neužívá, podporu v nezaměstnanosti odmítá („já od nich nic nechci, ať nechtějí nic ode mě“) a přivydělává si jako domovník. Obrazy prodává přímým zájemcům z okolí (jeho triptych *Titanic* například koupila stejnojmenná cestovní kan-

celář z vedlejší ulice) a také přes internet. Na podzim měl v Praze společnou výstavu s Kájou Saudkem, na jaře chystá velkou expozici v galerii Art Factory na Václavském náměstí. Nejdražší plátno se jmenuje *Zrození nového spasitele* a je plné komiksových postavíček od Čtyřlístku po Růžového pantera. Roli spasitele hraje Batman. „Dělal jsem na něm osm let, chci za něj 150 tisíc korun,“ říká malíř.

V roce 2003 se Luděk oženil, vzal si Katju. Hlavně proto, aby získal občanství a zbavil se problémů s úřady a s majitelem domu. Po svatbě Luděk a Katju podrobila cizinecká policie křížovému výslechu. Podezřívali je z fingovaného sňatku, na nic ale nepřišli.

Luděk má červenou fabii, když však jde po ulici kolem sportáku Chrysler Crossfire, zasní se, že by si jednou něco takového taky pořídil. Do Česka jezdí často, zrovna se chystá do Litvínova na hokej. Hned potom tam půjdou s Katjou na koncert Karla Gotta. „Nesměj se, Karel Gott, to je tady něco jako Frank Sinatra. A lístek stojí jenom deset eur,“ říká s vážnou tváří punker.

Mercedes, objekt závislosti

Josef Hladík emigroval do západního Německa v roce 1968. Osmašedesátiletý inženýr ekonomie mluví i vypadá jako doko-

Luděk přišel do Berlína jako pankáč a squatter, teď se postupně prosazuje jako výtvarník.

Josef Hladík v Berlíně poskytuje českým firmám právní a daňové poradenství. Nechce ale pomáhat bývalým komunistům.

Efekt, Komfort a Excelent

- balíčky služeb pro Vaše podnikání

- 24hodinový přístup k firemním financím prostřednictvím internetu, telefonu a platební karty
- zdarma výběry z bankomatů KB*
- zdarma až 50 transakcí měsíčně*

*dle zvoleného balíčku

**K nově otevřenému balíčku Profi Martin na první rok zdarma. Nabídka platí od 1. 2. 2007 do 31. 3. 2007.

infolinka 800 111 055
www.kb.cz

Můj svět. Moje banka.

Štěpán Altrichter se rozhodoval, zda půjde studovat filmovou režii do Prahy na FAMU nebo do Berlína. Zvítězil Berlín.

Linda Málková přijela před necelými dvěma lety na stáž. Pak ale zjistila, že chce ve městě, které ji okouzlo, žít alespoň pár let.

nalý džentlmen z filmu pro pamětníky. Když se kácely komunistické režimy ve východní Evropě, bydlel ve Frankfurtu nad Mohanem a měl za sebou úspěšnou kariéru v Hlavním svazu německého stavebního průmyslu. Do Berlína se přestěhoval před devíti lety, aby měl blíž k úředníkům spolkové vlády. Založil nezávislé sdružení českých podniků v Německu, které pomáhá našim firmám proniknout na německý trh. Sdružení financuje z vlastní kapsy. „V poslední době mám

ale velký osobní problém. Často zjišťuji, že firmy, které nás žádají o pomoc, jsou v rukách bývalých komunistů. Těžko se smírám s tím, že bych měl třeba pomáhat potomkům lidí, kteří mučili ve vězení mého strýce.“

Do Česka jezdí Josef Hladík každou chvíli, vrátit se nastalo ale nechce. Dům v Chlumci nad Cidlinou, který zdědila paní Hladíková po rodičích, jim prý už několikrát poničili vandalové a jednou ho kdosi vyloupil. Když Hladíkovi přijedou do Chlumce, svůj mercedes raději rychle schovají do garáže. „Některé lidi vidí jen výsledky naší celoživotní práce, nevidí ty těžké začátky, nevědí, že jsme třeba první Vánoce v Německu prožili v bytě bez nábytku takže kapra jsme servírovali na parapetu.“

Mezi FAMU a HFF

Je sobota, ale Štěpán Altrichter ji tráví ve škole. Studuje prvním rokem filmovou režii na Hochschule für Film. Monumentální budova ze skla, betonu a oceli stojí v ulici Marlene Dietrichové v areálu filmových studií v Babelsbergu. Štěpán se narodil před pětadvaceti lety v Brně. Když mu bylo třináct, jeho otec, dirigent Petr Altrichter, získal angažmá v Kostnici a rodina se tam přestěhovala. Štěpán se před rokem přihlásil na několik filmových škol, vzali ho na FAMU v Praze a na HFF. Bylo to těžké rozhodování, trvalo dva měsíce, ale nakonec zvítězil Berlín. „Prahu mám moc rád, ale nakonec jsem si řekl, že půjdu tam, kde se momentálně cítím líp. Navíc tu mám přítelkyni.“

Podle Štěpána má Berlín v porovnání s Prahou ohromnou kulturní scénu a přátelštější atmosféru. „Pořád dostávám maily s pozvánkami na akce, kdy umělci obsadí nějaký dům a uspořádají party, koncert, výstavu, festival nebo přednášku. Všichni tady žijou se všema, různý *nazionalitét*, poznáváš je... A kultury je tolik, že to ani nemůžeš zvládnout.“ Praha je podle Štěpána

mnohem méně tolerantní. A hlavně malá. „Všichni se tam znají, pořád tam na ulicích potkávám stejné lidi. Někdy mám pocit, jako kdyby si v Česku pět tisíc lidí rozdělilo všechny funkce v kultuře i v politice.“

Štěpán nestihá žádné brigády a musí spolehat na peníze od rodičů. „Nedávno jsem žádal o stipendium, ale řekli mi, že dokud studuju a dokud mi není šestadvacet, musí mi rodiče podle zákona platit 700 eur měsíčně. Jinak je můžu žalovat,“ směje se a podotýká, že tolik peněz od nich rozhodně nedostává.

Nový začátek

Linda Málková pochází z Přerova, ale největší část z osmadvaceti let svého života prožila v Praze. Vystudovala mezinárodní obchod, pracovala na dvou ministerstvech. V roce 2005 získala desetiměsíční stáž v Berlíně od nadace Roberta Bosche. Když odjížděla z Prahy, netušila, že tím začíná nový život. „Po pěti letech jsme se rozešli s přítelem.“

Když stáž skončila, zjistila Linda, že má více důvodů zůstat než vrátit se do Prahy. Pak dostala nabídku na místo v ekonomickém oddělení české ambasády. Její kancelář připomíná kukaň, celou jednu stěnu tvoří obrovské okno. Slunce zapadá a v dále se tyčí supermoderní mrakodrapy Postupimského náměstí. Je tu hodně prázdných kanceláří, ve kterých nechce nikdo pracovat. Stejně jako u naddimenzované budovy Berlínského hlavního nádraží i tady architekti nového Berlína přestřelili. Sen o pětimilionové megapoli z počátku devadesátých let se zatím nesplnil.

Linda vzpomíná na atmosféru města před deseti lety: „Všude se ještě válely kusy berlínského zdi... Bylo to neuvěřitelně živé město, snad ještě živější než teď. Líbila se mi atmosféra zbořených domů. Něco starého zanikalo, něco nového vznikalo a nikdo přesně nevěděl co.“

Petr Kočí, Berlín

250 zaměstnanců. Dnes v něm pracuje patnáct diplomatů, devět členů obslužného personálu a administrativy a několik zaměstnanců na částečný úvazek.

Investiční společnosti se shodují, že se monstrózní stavba nehodí ani na kanceláře, ani na byty, ani na hotel, ani na alternativní hudební klub. Mají zájem jen o pozemek, od jehož tržní ceny by se však musely odečíst náklady na demolici a odvoz sutí. „Takové peníze by nám na zakoupení či stavbu adekvátní náhrady nestačily. Prodejem by bylo dobré získat aspoň 20 milionů eur,“ říká Jan Sechter.

Vysoké náklady na provoz budovy pomáhala třináct let kryt Společnost Maxe Plancka pro dějiny vědy, která si najala tři čtvrtiny kanceláří. Loni se však vědci přestěhovali jinam. Naráželi totiž,

V německém akčním filmu 23 česká ambasáda představovala velvyslanectví SSSR.

stejně jako čeští diplomaté, na nepříjemné problémy. Obstarožní klimatizace ve vyšších patrech nechladí, slouží spíše k roznošení virů a bakterií. Některá okna nejdou otevřít. A fólie, které měly

sluneční žár odrážet, jsou k nim přilepeny nevhodným lepidlem. To propouští jen část světelného spektra, takže se tu lidem rychle kazí oči.

Výpadek příjmů se velvyslanectví daří částečně kompenzovat tím, že extravagantní budovu poskytuje umělcům. V jejích reprezentačních prostorách se už střílelo, to když tu Němci natáčeli thriller 23, fotografovala se tu německá filmová hvězda Franka Potente, indická móda i (oblečené) modelky do časopisu Playboy.

Dlouhodobě si však na sebe budova nevydělá, jedna hodina diplomatické služby tu vyjde daňové poplatníky tak drah, že už se tím začal zabývat i Černínský palác. „Zbourání, částečné zbourání, přestavba na byty, prodej. Tyto varianty teď ekonomicky posuzuje ministerstvo. Nevím, kdy a jak se rozhodne.“

pek